

„Monitor Chiny-Bałkany” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualnymi stosunkami bilateralnymi państw Półwyspu Bałkańskiego z Chinami ze szczególnym naciskiem na współpracę w ramach formatu 17+1 oraz inicjatywy Pasa i Szlaku.

MGR PRZEMYSŁAW CIBOREK

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

STYCZEŃ 2021

RZĄD W BUKARESZCIE CAŁKOWICIE WYKLUCZY CHRL Z PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH

Co prawda przyjęte na posiedzeniu rządu memorandum nie wymienia ChRL *explicite*, bowiem zapisy stanowią o ogóle firm spoza UE, to taki zapis w praktyce najbardziej uderzy m.in. w firmy pochodzące z Chin. Co ważne, nowa legislacja dotyczy zarówno zaplanowanych jak i obecnie wykonywanych projektów. Jednym z oficjalnych powodów są przykre doświadczenia innych europejskich państw z chińskimi wykonawcami.

I. STOSUNKI BILATERALNE

5 stycznia: **Jiangsu Zhongli sprzedaje farmę fotowoltaiczną w Rumunii.** Chińskie przedsiębiorstwo sprzedało farmę fotowoltaiczną o mocy 6MW lokalnej firmie Alive Energy za 1,85 mln EUR. W grudniu 2020 roku na łamach Monitora Chiny-Bałkany informowaliśmy o sprzedaży aktywów operacyjnych jednego z globalnych liderów rynku fotowoltaicznego – firmy ReneSola. Wówczas sprzedaż dwóch farm solarnych w praktyce oznaczało wycofanie się chińskiej firmy z rumuńskiego rynku. Oficjalne oświadczenie spółki Jiangsu Zhongli – podobnie jak w przypadku ReneSola – mówi o zaplanowanym procesie sprzedaży aktywów, zgodnym z celami planowania strategicznego firmy oraz jej rzeczywistymi potrzebami biznesowymi.

6 stycznia: **Serbia zakupi pociągi dla kolei wysokich prędkości z Chin.** Minister budownictwa, transportu i infrastruktury Tomislav Momirovic oraz ambasador ChRL w Serbii – Chen Bo – podpisali w tej sprawie protokół ustaleń. Odbiorcą nowych pociągów będzie firma Srbija Voz, natomiast wykonawcami projektu będą China Railway International Co. oraz China Railway Rolling Stock Co. (CRRC).

12 stycznia: **spotkanie serbskiego ministra spraw zagranicznych z ambasadorem ChRL.** Obie strony wyraziły zadowolenie z zaangażowania w intensyfikację współpracy z Chinami w ramach inicjatywy „Pasa i Szlaku” oraz mechanizmu współpracy 17+1. Podkreślono również zasadnicze wsparcie dla serbskich roszczeń terytorialnych (Kosowo oraz Metohija).

14 stycznia: **chorwacki rząd nadal bazuje na zaopatrzeniu medycznym z Chin.** Do portu w Rijece dotarł kolejny kontenerowiec z Chin ze sprzętem ochronnym o wartości 1 mln EUR, którego producentem jest chiński Sinopharm. Chorwacji rząd potwierdził, iż jest to trzecia dostawa sprzętu ochronnego chińskiej produkcji w styczniu.

16 stycznia: **Serbia otrzymała milion dawek szczepionki przeciw COVID-19 z ChRL.** Dostępność chińskich szczepionek plasuje Serbię jako najbardziej efektywne europejskie państwo podczas realizacji narodowego programu szczepień. Według władz i części obywateli Serbii, UE ponownie okazuje swoją słabość w kontekście zażegnania skutków

pandemii, która spowodowana jest opóźnieniami w dostawach szczepionek w ramach programu COVAX (zob. kom.).

20 stycznia: ministerstwo zdrowia w Czarnogórze: szczepionki z Chin trafią do kraju jeszcze w styczniu. Zamówienie od Sinopharm dotarło do Czarnogóry w obliczu znacznych opóźnień w dystrybucji tychże w ramach programu COVAX. Szczepienie obywateli Czarnogóry ma rozpocząć się w pierwszych tygodniach lutego. W kraju panuje również obawa, iż proces szczepienia będzie dalej się opóźniać, w związku z tym liczba turystów z Chin – podobnie jak w 2020 roku – będzie znikoma. Chińskie media nie omieszkały wytknąć nieefektywności UE w tym względzie.

28 stycznia: BYD dostarczy autobusy elektryczne do Rumunii. Światowy lider rynku autobusów elektrycznych ma dostarczyć swoje pierwsze zamówienie do Rumunii. Gmina Buzau dokonała zamówienia 9 autobusów elektrycznych, które mają być obsługiwane przez firmę Transbus.

29 stycznia: Haier rozpocznie produkcję AGD w Rumunii w pierwszym kwartale 2021. Pomimo licznych protestów we Francji, skąd przenoszona jest produkcja, a także widocznego odpływu chińskich inwestycji w sektorach strategicznych w Rumunii, chiński potentat AGD przenosi się z francuskiego Rosières do Ploeszti w Okręgu Prahova. Zakład o powierzchni 63 tys. mkw. zatrudni ponad 800 osób.

29 stycznia: Macedonia Północna poważnie rozważa zakup chińskich szczepionek. W obliczu opóźnień w dystrybucji szczepionek w ramach programu COVAX, nieoficjalne źródła sugerują, iż rząd w Skopje rozważa zakup 200 tys. szczepionek chińskiego pochodzenia.

II. STOSUNKI USA-CHINY-UE NA BAŁKANACH

20 stycznia: nieoczekiwany zwrot ws. bułgarskiej elektrowni jądrowej w Belene. Premier Bułgarii Bojko Borisow zaproponował, aby zakupione lata temu wyposażenie, pierwotnie przeznaczone do budowy elektrowni jądrowej w Belene, zostało użyte do rozbudowy istniejącej elektrowni Kozloduy (zob. komentarz).

21 stycznia: władze Bośni i Hercegowiny obawiają się opóźnień w dostawach szczepionek w ramach programu COVAX; zamawiają szczepionki z Chin i Rosji. Do końca stycznia Kosowo, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra oraz Macedonia Północna nie otrzymały jeszcze żadnych szczepionek. Pojawiły się obawy, iż szczepionki dotrą do państwa za późno, wobec powyższego między innymi w BiH zwrócono się do producentów szczepionek z Rosji i Chin.

22 stycznia: Alstom oraz China Power Construction Corporation podpisują protokół ustaleń ws. budowy metra w Belgradzie. Wartość projektu jest szacowana na 4.4 mld EUR. Budowa zakłada utworzenie dwóch linii metra z których pierwsza będzie mieć długość 22 km, natomiast druga 19,8 km. Pierwszy odwiert zaplanowany jest na 2022 rok, natomiast całość ma zostać oddana do użytku w 2028 roku.

27 stycznia: Rząd w Bukareszcie całkowicie wyklucza ChRL z projektów infrastrukturalnych. Co prawda przyjęte na posiedzeniu rządu memorandum nie wymienia ChRL *explicite*, bowiem zapisy stanowią o ogóle firm spoza UE, to taki zapis w praktyce najbardziej uderzy m.in. w firmy pochodzące z Chin (zob. kom.)

KOMENTARZ

W styczniu na Półwyspie Bałkańskim na szczególną uwagę zasługują trzy wydarzenia: 1. Wycofanie się z projektu budowy elektrowni jądrowej w bułgarskim Belene; 2. memorandum rządu w Bukareszcie w praktyce wykluczające udział chińskich firm w projektach infrastrukturalnych; 3. „dyplomacja szczepionkowa” ChRL w Serbii, która odnosi sukces propagandowy w pozostałych państwach regionu.

Przedstawiony przez premiera Boyko Borisova plan rozbudowy elektrowni jądrowej w Kozłoduju i tym samym porzucenie planu budowy nowej elektrowni jądrowej w Belene wydaje się kontrowersyjną strategią bułgarskiego rządu dotyczącą uzyskania samowystarczalności energetycznej. Przypomnijmy, iż powolne wygaszanie projektu w Kozłoduju była jednym z warunków przystąpienia Bułgarii w struktury Unii Europejskiej. W obliczu rosnących problemów z procedowaniem budowy nowej elektrowni jądrowej w Belene, bułgarski rząd zdecydował się po raz pierwszy w 2017 a potem ponownie w 2019 roku na modernizację istniejących bloków elektrowni jądrowej w Kozłoduju, ostatecznie doprowadzając do przedłużenia koncesji na funkcjonowanie bloków jądrowych o odpowiednio 30 i 10 lat.

Podczas posiedzenia Bułgarskiej Rady Ministrów w dniu 20 stycznia 2021 roku został przedstawiony konkretny plan budowy siódmego bloku w elektrowni jądrowej Kozłoduj. Minister energetyki Temenuzhka Petkova zwróciła uwagę na zaawansowane rozmowy z amerykańskim Westinghouse w kwestii budowy niniejszego bloku. Co ciekawe, plan premiera Borisova zakłada minimalizację strat finansowych poprzez wykorzystanie rosyjskiego sprzętu zakupionego do budowy elektrowni w Belene. Innymi słowy, projekt rozbudowy elektrowni w Kozłoduju w pewnym zakresie oznacza konieczność współpracy rosyjsko-amerykańskiej. Nie jest wykluczone, iż Westinghouse w ramach niniejszego projektu podejmie współpracę z rosyjskim Atomstroyexport, jednostki zależnej od państwowego Rosatomu, wobec którego rząd w Sofii ma pewne finansowe zobowiązania z tytułu zerwania w 2012 roku kontraktu na budowę elektrowni w Belene.

Dodatkową kontrowersję stanowi fakt, iż na budowę elektrowni w Belene, latem 2018 roku ogłoszono kolejny przetarg publiczny, który dotychczas nie został rozstrzygnięty. Jako oficjalny powód braku ogłoszenia wyników przetargu podano pandemię koronawirusa, która miała opóźnić pracę odpowiednich komisji. Z mediów wiemy jednak, iż realizacją

projektu w Belene najbardziej zainteresowane były firmy z Rosji, Chin, Francji oraz USA. W obecnej sytuacji wygląda na to, iż powyższy przetarg nigdy nie zostanie rozstrzygnięty. W kontekście marginalizacji planów budowy elektrowni Belene jako jeden z głównych powodów wskazuje się aktywność sejsmiczną tego rejonu. Zarówno Kozłoduj jak i Belene leżą w północnej części Bułgarii, w dorzeczu Dunaju a dzieli je od siebie dystans 150 km. Co ważne, oficjalna decyzja o wycofaniu się z projektu w Belene i zastąpieniem go modernizacją i rozbudową elektrowni w Kozłoduj zapadła niecałe 3 tygodnie po przystąpieniu Bułgarii do Agencji Energii Jądrowej przy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (NEA OECD), co nie zostało pominięte przez chińskie media branżowe.

Rząd w Bukareszcie przyjął projekt memorandum zaproponowanego przez ministra transportu Catalina Drula, w praktyce wykluczającego udział ChRL w projektach infrastrukturalnych w Rumunii. Jedną z najważniejszych informacji w tym kontekście wydaje się fakt, iż powyższe memorandum będzie mieć również wpływ na zaplanowane i prawnie wiążące a w konsekwencji aktualnie wykonywane prace budowlane. W praktyce oznacza to, iż niepewna jest przyszłość projektów, w których pracę zaangażowane są chińskie firmy. Obecnie mówi się w tym kontekście o trzech najważniejszych projektach dla rozwoju tamtejszej infrastruktury – autostradzie Sibiu-Pitesti, drodze ekspresowej Pitesti-Craiova oraz o zakupie pociągów elektrycznych, których procedowaniem zajmuje się rumuński Urząd ds. Reformy Kolei. Memorandum nie przewiduje *explicite* eliminacji udziału chińskich firm w projektach infrastrukturalnych, niemniej mówi o firmach z krajów trzecich, które nie posiadają stosownych umów na wejście do procesu przetargowego na rynku UE. Chiny są jednym z takich państw.

Tym samym dopełnia się prognoza Ośrodka Spraw Azjatyckich o próbach wykluczania chińskich firm przez UE i USA z państw Półwyspu Bałkańskiego (w szczególności Rumunii i Bułgarii) z trzech kluczowych sektorów, takich jak: energetyka, wysokie technologie oraz infrastruktura. Ma to bezpośredni związek z Inicjatywą Trójomorza, stając się realną konkurencją dla chińskiego mechanizmu współpracy 17+1 w regionie.

Serbia coraz boleśniej przekonuje się o konsekwencjach prowadzenia multiwektorowej polityki zagranicznej godzącej interesy UE, Chin, Rosji i USA w państwie. Pomimo naukowych badań, które dowodzą, iż chińska szczepionka produkowana przez Sinopharm zapewnia skuteczność na poziomie 75%-80%, jest ona obecnie najczęściej używaną szczepionką w Serbii. Należy jednak wyraźnie podkreślić, iż fakt dominacji chińskiej szczepionki w Serbii nie jest tylko kwestią preferencji a przede wszystkim jej dostępności. Serbia została całkowicie pominięta w kontekście zakontraktowania szczepionek typu mRNA opracowanych przez firmy zachodnie: BioNTech, Pfizer oraz Modernę. Stanowi to wyjątkowy handicap dla przyszłych działań Pekinu w Serbii a “dyplomacja szczepionkowa” będzie miała wpływ na polityczne postawy Belgradu wspierającego Chińską Republikę Ludową.

Szefowa resortu administracji publicznej i lokalnej w Serbii, Marija Obradović – całkiem z resztą zasadnie – stwierdziła, iż „najlepszą szczepionką jest ta, którą mamy do dyspozycji”. Według szacunków ministerstwa, w Serbii każdego dnia podaje się około 35 tys. dawek szczepionki. W tym kontekście, wyjątkowo ciekawy jest fakt, iż obierający coraz bardziej autorytarny kurs rządów prezydent Aleksandar Vucić ponownie manifestuje poprawność stosunków z Chinami poprzez obecność na belgradzkim lotnisku w oczekiwaniu na podjęcie

transportu szczepionek z Państwa Środka. Kreowanie własnej osoby jako męża stanu niestrudzenie negocjującego warunki przyjmowania szczepionek a także osobiste ich podejmowanie jest jednym z najlepszych sposobów na dalszą legitymizację władzy, zbliżenia politycznego z Chinami i odchodzenia od zachodnich standardów. Zachód w obliczu dostarczenia kilku tysięcy dawek szczepionki do Belgradu wydaje się być w Serbii nadal nieobecny, przegrywając “wojnę wizerunkową”.

Wyjątkowość okoliczności do zastosowania zabiegów PR-owych wyczuła również Moskwa, nie pozostając bierna wobec działań Pekinu. Prezydent Vucić obiecał utworzenie fabryk, które mają rozpocząć produkcję szczepionek w kraju. Lokalne media donoszą, iż sprzęt niezbędny do budowy tychże zapewni Federacja Rosyjska. To właśnie w Serbii ma powstać kolejna fabryka, w której rozpocznie się produkcja rosyjskiej szczepionki Sputnik V. Ponadto, do momentu zwiększenia możliwości produkcyjnych w Serbii, Moskwa zobowiązała się do przekazania setek tysięcy dawek szczepionek dla obywateli Serbii. W obliczu konieczności uwzględniania aspektów ekonomicznych, kosztów społecznych oraz potrzeby koordynacji działań wewnątrz UE, naturalnym stanem rzeczy jest, iż w obliczu tak niespotykanego w ostatnich dekadach kryzysu zdrowia publicznego, niemal cała uwaga UE zostanie skupiona na państwach członkowskich UE. Marginalizacja pomocy Wspólnoty niesionej państwom trzecim i wytworzona próżnia wydała się zatem doskonałą okazją do “szturmu ideologiczno-politycznego” skierowanego nie tyle przeciw UE i USA, co promocji własnych działań i rozwiązań. Należy mieć zatem świadomość, iż w obliczu rywalizacji Zachodu (UE, USA) ze Wschodem (ChRL, FR) dochodzi również do dalszego podziału w kontekście walki o wpływy w Serbii.

Naturalnym i tradycyjnym partnerem Serbii wspierającym większość jej międzynarodowych postulatów przez lata pozostawała Moskwa. W Belgradzie zdano sobie jednak sprawę, iż w obliczu słabnącej pozycji ekonomicznej Rosji i trwającej ją problemów wewnętrznych, należy zdywersyfikować porozumienia partnerskie, uwzględniające również gospodarcze aspiracje państwa. Rosyjski soft power przejawiający się obecnie głównie na płaszczyźnie religijnej (prawosławie) został skonfrontowany z realną i bardziej namacalną alternatywą ekonomiczną Pekinu w postaci współpracy wojskowej, technologicznej, infrastrukturalnej i biznesowej. Zarówno w przypadku działań rosyjskich jak i chińskich w Serbii, nie są one warunkowane od przyjmowania prodemokratycznych norm – tak jak w przypadku działań UE. Wobec powyższego, poszanowanie zasad demokratycznych czy standardów praw człowieka nie jest uważane jako warunek sine qua non dla skutecznej współpracy dwustronnej. W tym kontekście należy bacznie obserwować działania Komisji Europejskiej oraz administracji prezydenta Stanów Zjednoczonych Josepha Bidena – szczególnie w obliczu realizacji założeń dotyczących Inicjatywy Trójmorza w których głównymi aktorami nadającymi ton współpracy będą właśnie państwa Europy Środkowej, Unia Europejska i Stany Zjednoczone. Należy zatem założyć, iż w interesie Zachodu nadal pozostanie znaczne ograniczanie wpływów rosyjskich i chińskich w Serbii, co może mieć miejsce w najbliższych miesiącach, bezpośrednio po zażegnaniu wewnętrznych kryzysów związanych z pandemią koronawirusa w USA i UE.

OŚRODEK
SPRAW
AZJATYCKICH

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

